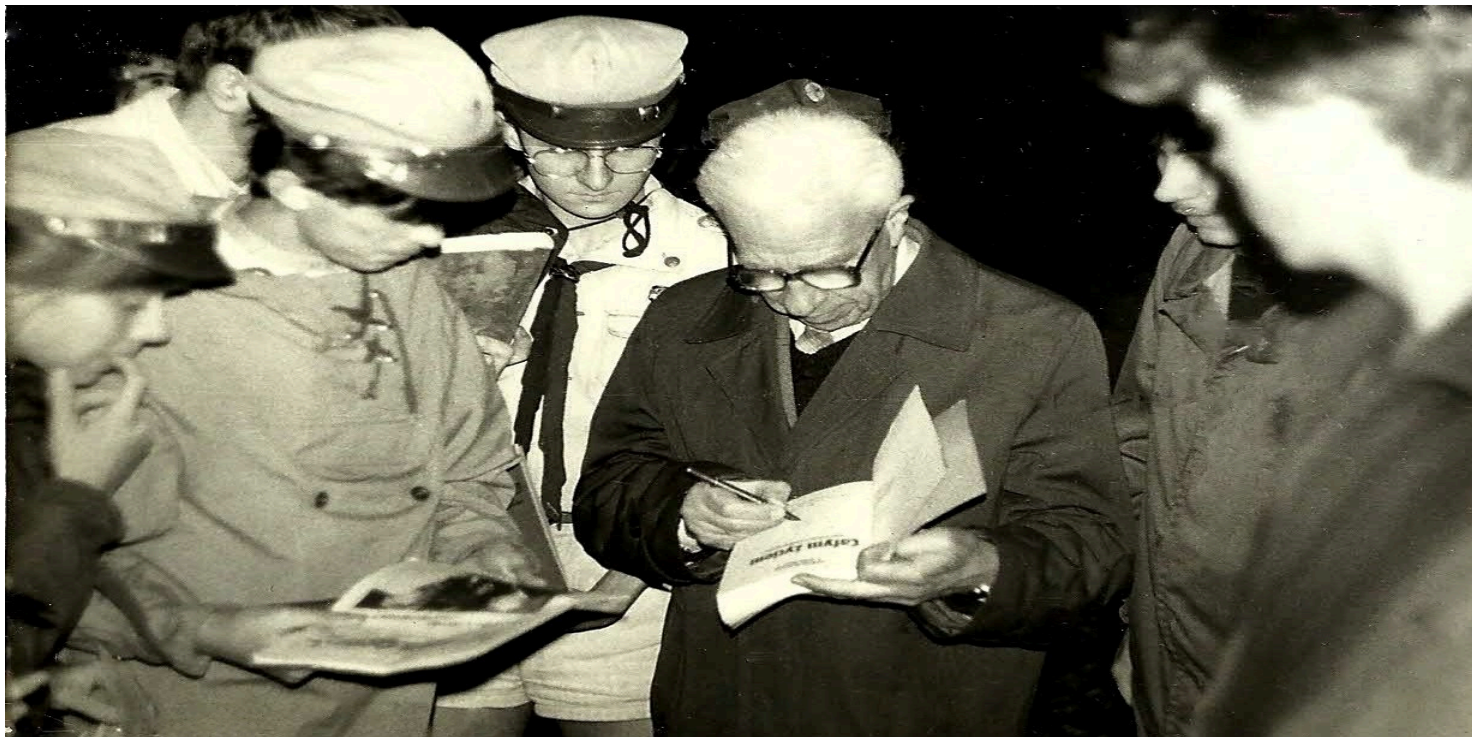

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/konspiracja/104668,Stanislaw-Broniewski-Orsza-Dowodca-spod-Arsenalu.html>

Stanisław Broniewski „Orsza” na spotkaniu z harcerzami z gdyńskiego szczeptu „Szarotka” podpisuje swoją książkę „Całym życiem. Szare Szeregi w relacji naczelnika”. Gdynia, 20 X 1987 r. (fot. Jacek Kaszuba, Kolekcja Szczęp Szarotka, ArchiwumHarcerskie.pl)

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Stanisław Broniewski „Orsza”. Dowódca spod Arsenалу

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: IRENA SIWIŃSKA 29.12.2023

30 grudnia 2000 r. zmarł Stanisław Broniewski „Orsza”, harcmistrz, podporucznik AK, w czasie II wojny światowej naczelnik Szarych Szeregów,

dowódca słynnej akcji pod Arsenalem. Z zawodu był ekonomistą i urbanistą, z powołania harcerzem.

Urodził się 29 grudnia 1915 r. Od 1928 r. uczęszczał do Gimnazjum i Liceum Męskiego im. Adama Mickiewicza w Warszawie i tam wstąpił do 3. Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. Księcia Józefa Poniatowskiego. Po maturze (1934) podjął studia ekonomiczne na Uniwersytecie Poznańskim i nadal działał w harcerstwie, jako instruktor Chorągwi Wielkopolskiej. W Akademickim Kole Harcerskim im. Heliodora Świącickiego w Poznaniu poznał Floriana Marciniaka, później pierwszego naczelnika Szarych Szeregów, który prywatnie został mężem jego siostry.

Po ukończeniu studiów w 1938 r. wrócił do Warszawy, gdzie otworzył przewód doktorski. Od stycznia 1939 r. był zatrudniony w Biurze Ekonomicznym Prezesa Rady Ministrów. W związku z pracą naukową zawiesił działalność w harcerstwie, ale 27 sierpnia 1939 r. stawił się na alarmowej zbiórce Chorągwi Warszawskiej w parku Agrykola. Miesiąc później zostały powołane Szare Szeregi – konspiracyjna organizacja harcerska – pod komendą Floriana Marciniaka.

Stanisław Broniewski, zdjęcie wykonane pomiędzy 1943 a 1945 r.

W konspiracji

Po napaści Niemiec na Polskę razem z innymi pracownikami administracji rządowej Stanisław Broniewski musiał ewakuować się z Warszawy, ale już 8 września do niej powrócił i od października zaczął działać w Szarych Szeregach. Początkowo odtworzył w warunkach konspiracji swoją macierzystą 3. WDH, potem pełnił służbę w Organizacji Małego Sabotażu „Wawer” oraz w komendzie Chorągwi Warszawskiej – stanął na czele Okręgu „Południe”, a następnie całej chorągwi (był jej komendantem w latach 1941–1943). W 1941 r. został mianowany harcmistrzem. Na kursie szkoły podchorążych ZWZ-AK odbył kilkumiesięczne szkolenie wojskowe (1941–1942).

Kilka dni po aresztowaniu Floriana Marciniaka 6 maja 1943 r. Broniewski został naczelnikiem Szarych Szeregów.

Od lutego do maja 1943 r. sprawował funkcję komendanta Grup Szturmowych, czyli drużyn złożonych z najstarszych harcerzy Szarych Szeregów (powyżej 18 lat), podporządkowanych Kierownictwu Dywersji AK, zwanemu Kedywem. Dowodził słynną akcją pod Arsenalem 26 marca 1943 r., w trakcie której harcerze odbili z konwoju policyjnego swojego przyjaciela Janka Bytnara „Rudego”, dowódcę hufca „Południe” GS, oraz 20 innych więźniów, przewożonych po przesłuchaniach z siedziby Gestapo w al. Szucha na Pawiak.

W czasie powstania warszawskiego Broniewski walczył na Woli i pomagał w zorganizowaniu 3. kompanii batalionu „Zośka”.

Kilka dni po aresztowaniu Floriana Marciniaka 6 maja 1943 r. Broniewski został naczelnikiem Szarych Szeregów (przygotowywana przez niego akcja odbicia Marciniaka z rąk niemieckich zakończyła się niepowodzeniem).

Propagował program harcerski „Dziś – Jutro – Pojutrze”. „Dziś” oznaczało konspirację i przygotowania do

powstania, „Jutro” – otwartą walkę zbrojną z okupantem, a „Pojutrze” – pracę w odrodzonej Polsce. Po latach wyjaśniał, że:

„pierwszoplanowym celem organizacji [Szarych Szeregów] nie była walka, nie wysadzone pociągi, odbici więźniowie, nie zamachy czy akcje propagandowe, ale wychowanie. Wychowanie młodzieży w duchu poszanowania dla solidnej, rzetelnej i uczciwej pracy”.

W czasie powstania warszawskiego Broniewski walczył na Woli (pomagał w zorganizowaniu 3. kompanii batalionu „Zośka”), a potem w Śródmieściu, gdzie zajął się tworzeniem harcerskich służb pomocniczych – m.in. poczty polowej, łączności, pomocy rannym. Naczelnikiem Szarych Szeregów pozostał aż do 3 października 1944 r. Po upadku powstania trafił do oflagu Bergen-Belsen. Wolność odzyskał 28 kwietnia 1945 r.

Działalność powojenna

Po uwolnieniu organizował drużyny harcerskie wśród młodzieży wysiedlonej do Niemiec. W 1946 r. powrócił do Polski i zajął się pracą zawodową. Pracował m.in. na kierowniczych stanowiskach w Centralnym Urzędzie Planowania oraz w Instytucie Urbanistyki i Architektury.

Od roku 1990 był również przewodniczącym Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa.

W czasie odwilży popaździernikowej miał nadzieję na odtworzenie zlikwidowanego w 1949 r. Związku Harcerstwa Polskiego i wszedł w skład reaktywowanej w 1956 r. Naczelnej Rady Harcerskiej (pod przewodnictwem Aleksandra Kamińskiego, autora „Kamieni na szaniec”), ale już w roku 1958 został z niej usunięty. Wycofał się wówczas z czynnej działalności w harcerstwie i poświęcił się pracy naukowej. Obronił doktorat, a następnie habilitację z dziedziny ekonomii urbanistyki. Wykładał na Uniwersytecie Łódzkim.

W roku 1989 został współzałożycielem Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Stał na czele Stowarzyszenia

Szarych Szeregów, powołanego w 1990 r. Dążył do zjednoczenia wszystkich organizacji harcerskich. Pozostawił wiele książek poświęconych historii harcerstwa w okresie okupacji, m.in.: „Akcja pod Arsenalem” (1983), „Całym życiem. Szare Szeregi w relacji naczelnika” (1983), „Florian Marciniak. Naczelnik Szarych Szeregów” (1988).

Od roku 1990 był również przewodniczącym Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, gdzie zajmował się m.in. upamiętnieniem ofiar zbrodni katyńskiej. Otrzymał wiele odznaczeń, w tym Order Orła Białego (1995). Pochowany został 9 stycznia 2001 r. na Cmentarzu Wojskowym na warszawskich Powązkach, w kwaterze Harcerskiego Batalionu Armii Krajowej „Zośka”.

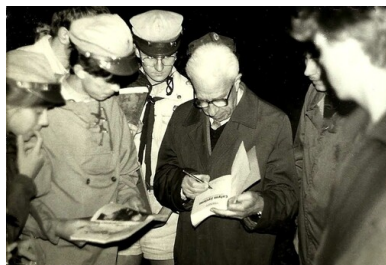
Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

Spotkanie w Instytucie Maszyn Matematycznych (w latach 1957-1962 Zakład Aparatów Matematycznych, w skrócie ZAM) Polskiej Akademii Nauk. Zgromadzeni stoją przy stanowisku kontrolnym zbudowanej tam maszyny cyfrowej ZAM-2 z 1961 r. Maszyna ta była drugim modelem komputera wyprodukowanego w Polsce (po modelu XYZ z roku 1958). Na zdjęciu pierwszy z prawej dr Ryszard Zieliński z IMM PAN, drugi z lewej Stanisław Broniewski, urbanista i

ekonomista (fot. Z. Siemaszko/NAC)

Stanisław Broniewski „Orsza” na spotkaniu z harcerzami z gdyńskiego szczeptu „Szarotka” podpisuje swoją książkę „Całym życiem. Szare Szeregi w relacji naczelnika”. Gdynia, 20 X 1987 r. (fot. Jacek Kaszuba, Kolekcja Szczęp Szarotka, ArchiwumHarcerskie.pl)

Wizyta Stanisława Broniewskiego „Orszy” w IV Szczępie im. Szarych Szeregów w Opolu. Główny bohater stoi w kręgu pomiędzy harcerkami, podczas obrzędu „bratnie słowo”. Opole, 20 II 1988 r. (fot. Andrzej Żukowski, Kolekcja Andrzej Żukowski,

COFNIJ SIĘ